

چهارمین جشنواره بین‌المللی فارابی

(اول آبان ۱۳۸۹، تهران)

این جشنواره به دعوت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ایران با همکاری بنیاد ملی نخبگان، سازمان آیسیسکو (ISESCO)، و سازمان یونسکو در تالار اجلاس سران برگزار شد. علی اکبر علی خانی، رئیس دبیرخانه جشنواره، اهداف این اجتماع عملی - فرهنگی را برشمرد. عمید زنجانی جایگاه علوم انسانی در جامعه دانشگاهی و علمی ایران را درخور استحقاق آن، در قیاس با علوم تجربی، ندانست و متذکر شد که علوم انسانی، از آن رو که در صنعت سهم ملموس مستقلی ندارد، جایگاه شایسته خود را در ایران کسب نکرده است. وی، در باب نقش کاربردی علوم انسانی، به امکان تبدیل ظرفیت نظری آن به عملی اشاره کرد و افزود که، در آموزش‌های مدیریتی، اخلاق می‌تواند شکل دهنده عادات و رویه ساز باشد.

پروفسور مادلونگ^۱ از برگزیدگان جشنواره، فرایند رشد کمالی انسان را از مرحله آموزش در کانون خانوادگی تا آشنایی با تمدن‌ها تصویر کرد و نتیجه گرفت که مطالعه ارزش‌های معنوی در سراسر مناطق جهان ما را به کشف آرمان‌های جهانی رهنمون می‌گردد. وی جنگ تمدن‌ها را ناشی از تعصب و ناآشنایی با تاریخ و سرگذشت انسان طی اعصار و قرون متمادی دانست.

1) Madlung

عبدالعزیز بن عثمان التویجری، مدیر کلّ سازمان اسلامی، آموزشی، علمی و فرهنگی آیسسکو، در پیام خود، بنای آینده‌ای بهتر برای جهان انسانی را مستلزم بازبینی مفاهیم عمیقی چون تمدن، دین، و انسان شمرد.

در پیام مدیر کلّ یونسکو، جشنواره بین‌المللی به نام فارابی فرصتی برای تبادل اطلاعات، انتقال دانش، و آشنائی بیشتر فرهنگ‌ها خوانده شد.

پروفسور ژان ژوزف فرانسوا پرو^۲، نتایج چند دهه پژوهش خود در تاریخ ایران باستان را گزارش کرد. او محلّ دقیق کاخ داریوش را معین و نکاتی مبهم از پیشینه هنر و معماری هخامنشیان را روشن ساخته است.

اسفندیار رحیم مشائی انسان را محور اصلی علوم انسانی و معنی حکمت آفرینش دانست و، با مقایسه نحله‌های فلسفه غرب، اعتبار و بقای آنها را مشروط به آن دانست که از حقیقت وجود انسان غافل نمانند.

در خلال برنامه‌های این جشنواره، نماهنگ‌هایی از سه استاد مبرز درگذشته دانشگاه - علی محمد حق‌شناس (۱۳۱۹-۱۰ اردیبهشت ۱۳۸۹)، زبان‌شناس؛ دکتر هاراطون داویدیان (۱۳۰۳-۲۰ آبان ۱۳۸۸)، روان‌پزشک؛ محمد خوانساری (۱۳۰۰-۱۳ اسفند ۱۳۸۹)، ادیب و مؤلف و متبحر در منطق و فلسفه، نمایش داده شد.

در این جشنواره، به برگزیدگان در دوازده گروه علمی لوح‌های تقدیر یونسکو و آیسسکو و مدال و جوایزی اهدا شد.

فاطمه فرهودی‌پور

مراسم یادبود عنایت‌الله رضا در مرکز دایرة المعارف بزرگ اسلامی

عنایت‌الله رضا، مترجم و مؤلف و محقق در رشته‌های تاریخ و جغرافیا، روز جمعه ۱۸ تیرماه ۱۳۸۹ در سن ۹۱ سالگی درگذشت. با مرگ او، جامعه علمی و فرهنگی ایران

2) PERROT

یکی از خادمان پُرکار و مؤثر خود را از دست داد. عصر روز سه‌شنبه ۲۲ مهرماه مراسم یادبود او، به دعوت مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، با حضور خانواده و بستگان آن فقید، مدیران و اعضای مرکز، جمعی از استادان و دانشجویان دانشگاه‌ها، رئیس و برخی از اعضای فرهنگستان زبان و ادب فارسی و تنی چند از متولیان کشور برگزار شد. در این مراسم، پس از نمایش فیلمی از صحنه‌های زندگی و مصاحبه‌ها و جریان تشییع و خاک‌سپاری آن مرحوم، چند تن از نزدیکان و همکاران علمی و دوستان وی، طی سخنانی‌هایی، از مقام علمی و فضایل اخلاقی او یاد کردند.

در آغاز مراسم، دکتر سیدکاظم موسوی بجنوردی، رئیس محبوب و دانش‌پرور دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، به فعالیت علمی رضا طی مدت بیست و چهار سال در مقام مدیر بخش جغرافیا و مشاور عالی مرکز اشاره کرد که صد و سی و یک مقاله تألیفی محققانه و عمدتاً مشروح و مفصل از فراورده‌های آن بوده است.

پروفسور فضل‌الله رضا، برادر متوفی، در تماس تلفنی از کانادا، طی پیامی، از بانیان این مجلس سپاسگزاری کرد. وی عنایت‌الله را خدمتگزار فرهنگ ایران خواند و تجلیل از او در مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی را نشان افتخاری شمرد که دانشمندان به آن شادروان عطا کرده‌اند.

استاد فتح‌الله مجتبائی، در سخنان خود، به سابقه آشنائی خویش با رضا اشاره کرد که از سال ۱۳۵۰ آغاز شد و گفت: در آن اوان، ما، هر دو، به لحاظ شغل بی‌سامان بودیم و در کالج دماوند با هم آشنا شدیم. او تاریخ ایران پیش از اسلام و ادبیات پیش از مغول درس می‌داد. در فرصت‌هایی با من از ماجراهایی سخن می‌گفت که در ایام غربت از سر گذرانده بود. او سرشار از تجربه و کوه مقاومت در برابر بی‌مهری‌ها و بی‌حرمتی‌هایی بود که بر وی روا داشته شد. مجتبائی همچنین از ملاقات با او در انجمن ایران باستان یاد کرد و تسلط او بر زبان روسی و اطلاعاتش را درباره قفقاز و ایران عصر ساسانی ستود و او را فدائی کمال مطلوبش خواند.

سید جعفر مهرداد از خاندان رضا و از جد او حاج آقا رضا، مجتهد متنقذ و ثروتمند گیلانی، سخن گفت. وی نقل کرد که، در دوران حکومت شعاع‌السلطنه در گیلان، ده سال پیش از صدور فرمان مشروطیت، مدرسه‌ای به سبک جدید در رشت تأسیس شد که،

بر اثر آن، مجادله حادّی درگرفت و بانی مدرسه به بی‌دینی متّهم شد. حاج آقا رضا، در حمایت از اقدام او، دو فرزند نوجوان ملّس به لباس روحانیّت خود، محمود و نصرالله، را به آن مدرسه فرستاد که در نتیجه غوغا فرونشست. محمود متعاقباً به اروپا رفت و، در بازگشت، به مشروطه‌خواهان پیوست. این دو برادر، در نهضت جنگل، از همراهان صدیق میرزا کوچک خان بودند و، در برهه‌ای، کمیسر دولت او شدند. پس از فرونشستن نهضت جنگل، محمود رضا جریده طلوع را تأسیس و منتشر کرد و، به اعتبار آن، به محمود طلوع شهرت یافت. وی، چندی پس از آن، در سال ۱۳۰۵، به نمایندگی مجلس از لاهیجان انتخاب شد و، به جرم تذکری درباره نقض امور در حوزه انتخابیه خود، مغضوب رضاشاه و مجبور به کناره‌گیری از سیاست شد.

حسین معصومی همدانی، در سخنان خود، پاره‌ای از نوشته خویش در شرح زندگی پرفراز و نشیب عنایت‌الله رضا را، که در زمان حیات او تهیه کرده بود، خواند. خسرو معتضد از سوابق خدمت رضا در رسته هوایی و شغل خلبانی ارتش و فعالیت‌های سیاسی او و حشر و نشر مستمرّ خود با او طی بیست و پنج سال اخیر عمر وی یاد کرد و مراسم با سخنرانی او پایان یافت.

در کارنامه علمی و تحقیقی و تألیفی و انتشاراتی عنایت‌الله رضا، علاوه بر مقاله‌های مندرج در مجلّات دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، ویرایش بیش از پانصد مقاله علمی آن دانشنامه، بیش از شصت مقاله تألیفی و ده مقاله ترجمه در نشریات دیگر؛ آثار تألیفی متعدّد چون کمونیسم و دموکراسی (۱۳۵۳)، آذربایجان و ازان (۱۳۶۰)، ایران و ترکان در روزگار ساسانیان (۱۳۶۵)، ایران از دوران باستان تا آغاز عهد مغول (۱۳۸۰)؛ و ترجمه‌هایی چون تمدّن ایران ساسانی اثر لوکونین (۱۳۵۰)، منابع کمونیسم روسی و مفهوم آن اثر بردیایف (۱۳۶۰)، نیکیتا خروشچف، سال‌های حاکمیت به ضمیمه متن کامل گزارش خروشچف در جلسه سرّی کنگره بیستم حزب کمونیست اتّحاد شوروی (۱۳۶۲)، شهرهای ایران در روزگار پارتیان و ساسانیان اثر پیگلووسکایا، تاریخ سرّی جنایت‌های استالین اثر آرف (۱۳۶۶) مندرج است.

ایمان نوروزی

هشتمین کنفرانس دوسالانۀ جامعه بین‌المللی مطالعات ایرانی

(کالیفرنیا، ۲۷-۳۰ مه ۲۰۱۰ / ۶-۹ خرداد ۱۳۸۹)

در این کنفرانس، پژوهشگرانی از نقاط و کشورهای متعدّد جهان که درباره فرهنگ ایران و زبان و ادبیّات فارسی تألیفاتی دارند یا در رشته‌های ایران‌شناسی تدریس کرده‌اند شرکت کردند.

طی نشست‌های این کنفرانس، مقاله‌هایی در مباحث زبان، زبان‌شناسی، ادبیّات، زن در شاهنامه، تعبیر و تفسیر اسطوره و حماسه، جنگ در ادبیّات فارسی، بازتاب مدرنیته در ادب معاصر فارسی، صوفیگری، تاریخ، سیاست و مذهب ارائه شد؛ از جمله آنهاست: «رابطه فرهنگی صفوی- مغول به روایت تذهیب نسخه خطی بیاض مائتاداران» (ر. امیربکیان)؛ «نقش گلچین ادبی در شرح و بسط مکتب ادبی: مکتب وقوع و نسخه خطی شماره 2678.1 دیوان هند» (پاول لوسنسکی)؛ «زنان در سنت نقالی» (کومیکو یاماموتو)، «صدایی نو در صحنه: گردآفرید اولین زن نقال در جمهوری اسلامی ایران» (رعنا سلیمی)؛ «سعدی و نوآوری در معناشناسی عربی» (دینس گاژی^۳)؛ «دو نویسنده، دو دنیای زبان‌شناختی: سیمین دانشور و شهرنوش پارسى پور» (ژانین فوتین^۴)؛ «شواهد جدیدی دال بر رویارویی‌های هنری خوارزمی - مجاری در قرون وسطی» (ایوان سانتو^۵)؛ «از رستم تا جامی: قهرمانان پارسی و دست‌نوشته‌های دربار ابراهیم عادل شاه دوم» (کیلان اورتون^۶)؛ «سنگ، نماد سکوت در باور قدیمی ایرانیان» (آزاده فدائی‌تهرانی)؛ «مدرنیته، عداوت و شیفتگی با سعدی» (کوروش کمالی سروستانی)؛ «ادبیّات پارسی اوایل قرن ۲۰ در ماوراءالنهر و پارس، نقش تاریخ و مدرنیته در طلوع ادبیّات جدید» (آزیتا همدانی)؛ «جنس و انگیزه خلاق در داستان‌های کوتاه زهرا حکیمی، فریده خردمند، منیرو روانی‌پور، و زویا پیرزاد» (لودمیلا یانوا)؛ «اسکندرنامه ابراهیم سلطان و اهمّیت آن» (لاله اولوچ)؛ «ترجمه دست‌نوشته‌های گویشی تقی مدرّسی» (نسرین رحیمیّه)؛ «گرایش‌های زبان‌شناسی ایرانیان و طرح زبان فارسی»

3) Dénes GAZSI

4) Jeannine FONTAINE

5) Iván SZÁNTÓ

6) Keelan OVERION

(نگار داوری اردکانی)؛ «شواهد عربی با توجه به لهجه‌های ایرانی غربی» (کَویِن وَن بَلَدِل^۷)؛ «تلمود و متون فارسی میانه در اواخر دوره باستان: چالش مشترک و مباحثه» (ساموئل سکوندا^۸)؛ «جنگ‌های ایران و روس در اوایل قرن ۱۹ در شعر فارسی» (احمد کریمی حکاک)؛ «رنگِ بسور در فارسی امروز از دیدگاهِ در زمانی، هم‌زمانی، و ریشه‌شناسی» (داریوش بوربور)؛ «مطالعات ایرانی در گره» (بیونگ اوک چنگ)؛ «رویکردی جدید به مطالعات کردی» (یاشار عبْدُل سلیموگلو)؛ «جنبه‌های سیاسیِ سلمان و اَبسال جامی در عاشقانه‌های تمثیلیِ فارسی» (چاد لینگوود^۹).

مریم رضایی

7) Kevin van Bladel

8) Samuel Secunda

9) Chad Lingwood